

СПОНТАННА ФЛОРА НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ «СОФІЙВКА» НАН УКРАЇНИ

На основі результатів власних польових досліджень авторів, а також літературних та архівних матеріалів складено конспект спонтанної флори Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України, який включає 528 видів вищих судинних рослин, які належать до 320 родів та 87 родин.

Вступ

Флора ботанічних садів та дендропарків є складовою частиною урбанofлори. Відповідно до класифікації антропогенних екотопів М. Г. Ільмінських [7] ця флора належить до класу оброблюваних екотопів, який крім присадибної та сільськогосподарської включає декоративну групу (парки, сквери, сади тощо). Під спонтанною (від лат. *spontaneous* — довільний) флорою ми розуміємо сукупність популяцій рослин, що виникли на певній території довільно. В цьому розумінні ми протиставляємо спонтанну флору ботанічного саду або дендропарку його культивованій (культигенній) флорі, тобто сукупності рослин, які цілеспрямовано висаджені людиною, і для подальшого існування потребують певного догляду.

Спонтанна флора ботанічних садів та дендропарків відзначається високим ступенем багатства та різноманітності, оскільки вона сформована декількома групами рослин, що відрізняються шляхами входження до даної флори. Це, зокрема аборигенні види, характерні для переважаючих типів рослинності, насамперед, зональних того регіону, де знаходиться ботанічна установа; сегетальні види, діаспори яких занесені з посадковим матеріалом інтродуцентів; рудеральні види, діаспори яких занесені відвідувачами, ергазіофіти («втікачі з культури») та аборигенні види, висаджені у фітоценози парку з метою збереження *ex situ*, що сформували інтродукційні популяції, здатні до самовідновлення і спонтанного поширення.

Інформація щодо спонтанних флор ботанічних садів та дендропарків України фрагментарна. Найбільша кількість робіт присвячена спонтанній флорі Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна Київського національного університету ім. Тараса Шевченка [2, 5, 6, 12, 15], для якого здійснено інвентаризацію, проведено структурно-порівняльний аналіз, з'ясовано ступінь синантропізації. Конспект спонтанної флори опубліковано також для дендрологічного парку «Асканія-Нова» [3] та здійснено її аналіз у динамічному аспекті [18]. Є також відомості про спонтанну флору ботанічних садів Одеського [19] та Херсонського [11] університетів. Разом із тим, спонтанна флора ботанічних садів та дендропарків потребує більшої уваги ботаніків, оскільки її стан та ступінь трансформації обумовлюють естетичний вигляд саду або парку. Крім того, окремі інтродуковані види з високою здатністю до натуралізації можуть спонтанно поширюватись і становити значну загрозу фіторізноманіттю цілого регіону. Вивчення структурних особливостей спонтанної флори має важливе значення для пізнання закономірностей трансформації флори під впливом рекреації, а дослідження флори садів та парків у динамічному аспекті дає багато цінної інформації про склад флори не лише даного об'єкту, а й цілого регіону у минулому.

У Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України дослідження спонтанної флори з перервами тривають близько 150 років [1, 4, 8, 9, 10, 13, 14, 16, 17, 20, 21].

Однак результати інвентаризації на сучасному етапі формування флори не були опубліковані. Отже, метою нашої роботи була інвентаризація спонтанної флори Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України, а також встановлення її динамічних особливостей протягом усієї історії дослідження.

Матеріали та методика досліджень

Матеріалами для дослідження були результати інвентаризації спонтанної флори Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України, що містяться у літературних джерелах [4, 8, 13, 14, 16, 17, 20] та архівних матеріалах, а також власні дані авторів за 2007–2009 рр.

На основі цих даних було складено анотований конспект флори у форматі таблиць Excel. Номенклатура видів вищих судинних рослин наводиться за Номенклатурним чеклістом судинних рослин України [22].

Результати досліджень та їх обговорення

Загальний список видів вищих судинних рослин спонтанної флори Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України, площа якого нині становить 179,2 га, за результатами проведеної інвентаризації з урахуванням даних літератури становить 528 видів, що належать до 320 родів та 87 родин. Нижче ми наводимо анотований конспект флори.

EQUISETOPHYTA

Equisetaceae: *Equisetum arvense* L. (спорадично по всьому парку); *E. palustre* L. (заплава Кам'янки в районі Малої Швейцарії (нині Шотландія), Женевське озеро); *E. sylvaticum* L. (зрідка в лісових масивах); *E. telmateia* Ehrh. (Кам'яна гряда, був інтродукований з метою збереження *ex situ*, успішно натуралізувався, швидко розповсюджується на сусідні екотопи, має схильність до експансії).

POLYPODIOPHYTA

Athyriaceae: *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh. (спорадично на виходах гранітів, особливо в районі Малої Швейцарії).

Dryopteridaceae: *Dryopteris filix-mas* (L.) Schott (зрідка в лісових масивах).

MAGNOLIOPHYTA

LILIOPSIDA

Alismataceae: *Alisma plantago-aquatica* L. (вздовж русла Кам'янки, по берегах Нагірного

та Соколиного ставів); *Sagittaria sagittifolia* L. (верхів'я Соколиного ставу).

Alliaceae: *Allium paczoskianum* Tuks. (наводиться Й. К. Пачоським [13] як *A. flavum* L., В. П. Шидловський [20] наводить його як зниклий); *A. rotundum* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] і Б. С. Сидоруком [14] для галявини Грибок); *A. scorodoprasmum* L. (те саме); *A. ursinum* L. (схил біля Тарпейської скелі, був інтродукований з метою збереження *ex situ*, успішно натуралізувався);

Asphodelaceae: *Anthericum ramosum* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для ділянки вище Женевського озера у бік Нової Умані).

Convallariaceae: *Convallaria majalis* L. (спорадично у лісових масивах); *Polygonatum hirtum* (Vocs ex Poir.) Pursh (те саме); *P. multiflorum* (L.) All. (лісовий масив у Грековій балці); *P. odoratum* (Mill.) Druce (спорадично у лісових масивах);

Cyperaceae: *Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *Carex acuta* L. (Женевське озеро); *C. hirta* L. (на лучних ділянках та газонах по всьому парку); *C. montana* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] і Б. С. Сидоруком [14] для галявини Грибок); *C. muricata* L. (спорадично по всьому парку); *C. pilosa* Scop. (лісові масиви на схилі Звіринця та нижче Грибка); *C. praecox* Schreb. (степові ділянки парку); *C. riparia* Curtis (Женевське озеро); *C. vulpina* L. (по берегу Кам'янки в районі Малої Швейцарії); *Eleocharis palustris* (L.) Roem. & Schult. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Женевського озера); *Scirpus sylvaticus* L. (там же);

Hyacinthaceae: *Leopoldia tenuiflora* (Tausch) Heldr. (наводиться В. П. Шидловським [20] для галявини Грибок); *Muscari botryoides* (L.) Mill. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *Ornithogalum kochii* Parl. (галявина Грибок); *Scilla bifolia* L. (схил Звіринця, наводиться В. С. Горячевою [4] для лісового масиву над Критським лабіринтом); *Scilla siberica* Haw. (за даними гербарію Національного ун-ту садівництва був зібраний Запфаловичем і Лучинським на Дубинці 30.03.1895).

Iridaceae: *Crocus angustifolius* Weston (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок як *C. susianus* Ker Gawl., в наступних роботах згадується як зниклий; на нашу думку популяція, що наводиться Й. К. Пачоським, ймовірно, була

штучного походження); *Iris pseudacorus* L. (по берегу Соколиного і Нагірного ставів); *I. pumila* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок, у В. П. Шидловського [20] згадується як зниклий);

Juncaceae: *Juncus bufonius* L. (на витоптаних місцях у заплаві р. Кам'янка); *Juncus compressus* Jacq. (берег о-ва Анти-Цирцеї, берег р. Кам'янка в районі Малої Швейцарії); *Juncus gerardii* Loisel. (на лучних вологих ділянках, газонах).

Lemnaceae: *Lemna minor* L. (у руслі р. Кам'янка та водоймах парку, локально); *Spirodela polyrrhiza* (L.) Schleid. (те саме).

Liliaceae: *Gagea lutea* (L.) Ker Gawl. (лісові масиви парку); *G. erubescens* (Besser) Schult. & Schult. f. (виявлено у 2009 р. М. М. Перегримом в масиві Дубинка); *G. minima* (L.) Ker Gawl. (схил Грекової балки); *G. paczoskii* (Zapał.) Grossh. (Дубинка); *G. pratensis* (Pers.) Dumort. (наводиться Й. К. Пачоським [13] і В. П. Шидловським [20] для галявини Грибок); *G. pusilla* (F. W. Schmidt) Schult. & Schult. f. (наводиться В. С. Горячевою [4] для лісового масиву над Критським лабіринтом); *Tulipa biebersteiniana* Schult. & Schult. f. s.l. (наводиться як *T. sylvestris* L. В. П. Шидловським [20] за даними проф. В. О. Цешковського для Дубинки);

Orchidaceae: *Epipactis helleborine* (L.) Crantz (наводиться Й. К. Пачоським [13], за унім повідомленням Г. А. Чорної у 80-х рр. XX ст. траплявся на Дубинці); *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. (наводиться Й. К. Пачоським [3] і В. П. Шидловським [20] для Дубинки).

Poaceae: *Agropyron pectinatum* (M. Vieb.) P. Beauv. (зрідка на степових ділянках); *Agrostis gigantea* Roth (галявина Грибок); *Alopecurus aequalis* Sobol. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Женевського озера); *Alopecurus geniculatus* L. (те саме); *Alopecurus pratensis* L. (лучні ділянки в долині Кам'янки); *Anisantha tectorum* (L.) Nevski (гранітні відслонення в нижній частині галявини Грибок); *Arrhenatherum elatius* (L.) J. Presl & C. Presl (галявина Грибок); *Brachypodium sylvaticum* (Huds.) P. Beauv. (спорадично в лісових масивах по всьому парку); *Bromopsis benekenii* (Lange) Holub (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для Малої Швейцарії); *Bromopsis inermis* (Leyss.) Holub (галявина Грибок); *Bromus arvensis* L. (спорадично на степових ділянках); *Bromus*

hordeaceus L. (те саме); *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth (спорадично на різних ділянках парку); *Cynosurus cristatus* L. (наводиться В. П. Шидловським [20] для Єлисейських полів); *Dactylis glomerata* L. (по всьому парку); *Digitaria ischaemum* (Schreb.) Muehl. (на рудералізованих ділянках, на експозиційних ділянках як бур'ян); *Echinochloa crusgalli* (L.) P. Beauv. (по берегу Лісового озера); *Elymus caninus* (L.) L. (наводиться В. С. Горячевою [4] і Б. С. Сидоруком [14] для лісового масиву над Критським лабіринтом); *Elytrigia repens* (L.) Nevski (на різних ділянках парку, в тому числі як бур'ян на експозиційних ділянках); *Elytrigia trichophora* (Link) Nevski (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Eragrostis minor* Host (як бур'ян на експозиційних ділянках, вздовж доріг, на кам'янистих відслоненнях); *Festuca pratensis* Huds. (галявина Грибок, лучні ділянки парку); *F. rubra* L. (галявина Грибок); *F. rupicola* Neuff. (степові ділянки парку); *F. valesiaca* Gaudin (основний доміант на степових ділянках парку); *Holcus lanatus* L. (наводиться В. П. Шидловським [20] для Єлисейських полів); *Hordeum murinum* L. (трансформовані ділянки парку); *Koeleria cristata* (L.) Pers. (галявина Грибок); *K. glauca* (Spreng.) DC. (наводиться Б. С. Сидоруком (1974) для галявини Грибок); *Lolium perenne* L. (газони, витоптани місця); *Melica altissima* L. (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для схилу балки Звіринець); *M. ciliata* L. (кам'янисті відслонення); *M. nutans* L. (зрідка в лісових масивах); *M. transsilvanica* Schug (кам'янисті відслонення); *Milium effusum* L. (спорадично в Дубинці та лісових масивах на Грибку); *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. (масово на Кам'яній гряді); *Poa angustifolia* L. (степові ділянки парку); *P. annua* L. (витоптувані ділянки, вздовж стежок); *P. bulbosa* L. (кам'янисті відслонення в районі Малої Швейцарії); *P. compressa* L. (Там же); *P. nemoralis* L. (лісові масиви парку); *P. pratensis* L. (лучні ділянки парку); *Setaria glauca* (L.) P. Beauv. (як бур'ян на експозиційних ділянках, рудералізовані місця); *S. viridis* (L.) P. Beauv. (те саме); *Stipa pennata* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] і В. П. Шидловським [20] для галявини Грибок); *Zizania latifolia* (Griseb.) Stapf (ергазіофіт, вздовж русла Кам'янки в районі Малої Швейцарії).

Potamogetonaceae: *Potamogeton crispus* L. (Соколинний став).

Sparganiaceae: *Sparganium erectum* L. (русло Кам'янки в районі Малої Швейцарії).

Typhaceae: *Typha angustifolia* L. (по берегу Нагірного ставу, Кам'яна гряда, Женевське озеро); *Typha latifolia* L. (те саме).

MAGNOLIOPSIDA

Aceraceae: *Acer campestre* L. (лісові масиви); *A. negundo* L. (по всьому парку); *A. platanoides* L. (лісові масиви парку, один з основних ценозоутворювачів); *A. pseudoplatanus* L. (лісові масиви парку); *A. tataricum* L. (лісові масиви парку);

Amaranthaceae: *Amaranthus albus* L. (трансформовані ділянки по всьому парку, як бур'ян на експозиційних ділянках); *A. retroflexus* L. (те саме).

Anacardiaceae: *Cotinus coggygria* Scop. (спорадичну по всьому парку).

Apiaceae: *Aegopodium podagraria* L. (основний доміант у лісових масивах парку); *Angelica sylvestris* L. (зрідка у лісових масивах); *Anthriscus sylvestris* (L.) Hoffm. (те саме); *Archangelica officinalis* Hoffm. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для вологих лук парку); *Carum carvi* L. (галявина Грибок); *Chaerophyllum aromaticum* L. (лісові масиви, зрідка); *Ch. bulbosum* L. (те саме); *Ch. temulum* L. (те саме); *Conium maculatum* L. (по берегу Верхнього ставу); *Daucus carota* L. (лучні та степові ділянки, зрідка); *Eryngium campestre* L. (галявини Грибок, біля Китайської альтанки, схили Грекової балки); *E. planum* L. (галявина Грибок); *Falcaria vulgaris* Bernh. (степові ділянки); *Heracleum mantegazzianum* Sommier & Levier (по руслу Кам'янки, масово поширюється вздовж русла за межі парку); *H. sibiricum* L. (лучні ділянки); *Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench (верхів'я Грекової балки); *Pimpinella saxifraga* L. (галявина Грибок); *Seseli campestre* Besser (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Torilis japonica* (Houtt.) DC. (лісові масиви, спорадично).

Aprocynaceae: *Vinca minor* L. (лісові масиви в історичній частині, найбільше біля Ахеронтійського озера).

Araliaceae: *Hedera helix* L. (лісові масиви парку, найбільше у Темпейській долині).

Aristolochiaceae: *Asarum europaeum* L. (лісові масиви парку).

Asclepiadaceae: *Asclepias syriaca* L. (спонтанно поширюється в західній частині парку).

Asclepiadaceae: *Vincetoxicum hirundinaria* Medik. (галявина Грибок).

Asteraceae: *Achillea millefolium* L. (лучні та степові ділянки парку); *A. nobilis* L. (схили в Грековій балці); *A. setacea* Waldst. & Kit. (те саме); *Ambrosia artemisiifolia* L. (берег Верхнього ставу, локально); *Arctium lappa* L. (те саме); *A. tomentosum* Mill. (те саме); *Artemisia absinthium* L. (спорадично по парку); *A. annua* L. (верхів'я Верхнього ставу); *A. austriaca* Jacq. (степові ділянки); *A. vulgaris* L. (спорадично по парку); *Aster amellus* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *A. bessarabicus* Bernh. ex Rchb. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок як *Aster amelloides* Besser); *Bidens cernua* L. (вздовж русла Кам'янки); *B. tripartita* L. (те саме); *Carduus acanthoides* L. (Верхів'я Верхнього ставу); *Centaurea diffusa* Lam. (степові ділянки); *C. jacea* L. (галявини Грибок та біля Китайської альтанки); *C. scabiosa* L. (галявина Грибок); *Cichorium intybus* L. (Грекова балка); *Cirsium arvense* (L.) Scop. (спорадично на лучних та степових ділянках); *C. oleraceum* (L.) Scop. (наводиться у Каталозі 2000 р. [8]); *C. vulgare* (Savi) Ten. (спорадично по парку); *Conyza canadensis* (L.) Cronq. (рудералізовані степові ділянки, як бур'ян на експозиційних ділянках); *Crepis rhoeadifolia* M. Bieb. (наводиться В. С. Горячевою (1960), у 2009 р. виявлений Д. А. Давидовим в Арборетумі ім. В. В. Пашкевича); *C. tectorum* L. (галявина Грибок, зрідка на газонах); *Echinops sphaerocephalus* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Erigeron acris* L. (галявина Грибок); *Galinsoga parviflora* Cav. (верхів'я Верхнього ставу); *Hieracium umbellatum* L. (галявина Грибок); *Inula britannica* L. (лучні ділянки в заплаві Кам'янки і днищі Грекової балки); *I. ensifolia* L. (галявина Грибок, на схилі); *I. germanica* L. (Грекова балка); *I. belenium* L. (по руслу Кам'янки); *I. hirta* L. (галявина Грибок); *I. oculus-christi* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Малої Швейцарії); *I. salicina* L. (галявина біля Китайської альтанки); *Lactuca chaixii* Vill. (лісові масиви); *L. serriola* L. (лісові масиви); *Lapsana communis* L. (те саме); *Leontodon autumnalis* L. (лучно-степові ділянки, газони); *Lepidotheca suaveolens* (Pursh)

Nutt. (рудералізовані ділянки в різних частинах парку); *Leucanthemum vulgare* Lam. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для лучних ділянок парку); *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch.Bip. (рудералізовані ділянки в різних частинах парку); *Mycelis muralis* (L.) Dumort. (лісові масиви, зрідка); *Petasites albus* (L.) P. Gaertn. (вздовж русла Кам'янки, біля входу з вул. Садової); *P. hybridus* (L.) P. Gaertn., В. Mey. & Scherb. (вздовж всього русла Кам'янки, Кам'яна Гряда); *Picris hieracioides* L. (галявина Грибок); *Pilosella officinarum* F. Schultz & Sch.Bip. (степові ділянки парку); *Senecio vernalis* Waldst. & Kit. (спорадично по парку, інколи як бур'ян на експозиційних ділянках); *S. vulgaris* L. (те саме); *Solidago canadensis* L. (ергазіофіт, Тіньова ділянка, Кам'яна гряда); *Sonchus arvensis* L. (на лучних та степових ділянках парку); *Phalacrologa annuum* (L.) Dumort. (степові ділянки парку, Кам'яна гряда); *Taraxacum officinale* Wigg. agg. (лучні ділянки парку, трансформовані газони); *T. serotinum* (Waldst. & Kit.) Poir. (наводиться для галявини Грибок рядом авторів); *Telekia speciosa* (Schreb.) Baumg. (вздовж русла Кам'янки в районі Єлисейських полів на біля Головного входу з вул. Садової); *Tragopogon major* Jacq. (галявина Грибок, Грекова балка, зрідка на інших ділянках парку); *Tussilago farfara* L. (вздовж русла Кам'янки та струмка в Грековій балці, масово на Кам'яній гряді та по берегу Ліщинового ставу).

Balsaminaceae: *Impatiens noli-tangere* L. (верхів'я Верхнього ставу, балка Звіринець); *Impatiens parviflora* DC. (масово у лісових масивах парку).

Berberidaceae: *Berberis vulgaris* L. (спорадично в історичній частині парку).

Betulaceae: *Alnus glutinosa* (L.) Gaertn. (долина Кам'янки); *Betula pendula* Roth (спорадично в лісових масивах парку, особливо в Грековій балці); *Betula pubescens* Ehrh. (спорадично по парку).

Boraginaceae: *Aegonychon purpureocaeruleum* (L.) Holub (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Cerinthe minor* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Echium russicum* J. F. Gmel. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок; В. П. Шидловський [20] зазначає, що у 1931 р. на Грибку було лише 3 екземпляри цієї рослини); *E. vulgare* L. (лучно-степові ділянки парку); *Lappula squarrosa* (Retz.) Dumort. (вздовж стежок

на трансформованих ділянках парку, берег Верхнього ставу); *Lithospermum officinale* L. (лісові масиви в західній частині парку, над Критським лабіринтом и і по берегу Верхнього ставу); *Myosotis micrantha* Pall. ex Lehm. (Мала Швейцарія); *M. nemorosa* Besser (лісові масиви в Дубинці та на Грибку, рідко); *M. scorpioides* L. (по берегам Кам'янки в історичній частині); *Nonea pulla* DC. (галявина Грибок); *Omphalodes scorpioides* (Haenke) Schrank (лісовий масив над Критським лабіринтом); *Pulmonaria obscura* Dumort. (лісові масиви парку); *Symphytum caucasicum* M. Bieb. (ергазіофіт, натуралізується на гранітних відслоненнях Кавказької гірки — «Ітаки»).

Brassicaceae: *Alliaria petiolata* (M. Bieb.) Cavara & Grande (масово у Дубинці, спорадично в інших лісових масивах парку); *Alyssum calycinum* L. (Мала Швейцарія); *A. desertorum* Stapf (те саме); *Arabidopsis thaliana* (L.) Heynh. (гранітні відслонення на різних ділянках парку); *Armoracia rusticana* P. Gaertn., В. Mey. & Scherb. (трансформовані ділянки в Грековій балці); *Berteroa incana* (L.) DC. (лучно-степові ділянки парку); *Bunias orientalis* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для засмічених місць парку); *Camelina sativa* (L.) Crantz (трансформовані ділянки, рідко); *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik. (лучні ділянки, газони, вздовж стежок по всьому парку); *Cardamine impatiens* L. (верхів'я Верхнього ставу); *Dentaria bulbifera* L. (лісовий масив біля Тарпейської скелі); *Descurainia sophia* (L.) Webb ex Prantl (газони, зрідка); *Draba nemorosa* L. (галявина Грибок, галявина біля Китайської альтанки); *Erophila verna* (L.) Besser (галявина Грибок, Грекова балка); *Erysimum diffusum* Ehrh. (галявина Грибок, галявина біля Китайської альтанки); *Euclidium syriacum* (L.) R.Br. (наводиться В. С. Горячевою [4] для масиву в південній частині галявини Грибок); *Iberis umbellata* L. (ергазіофіт, адміністративна зона); *Isatis tinctoria* L. (ергазіофіт, наводиться Й. К. Пачоським [13] як здичавіла рослина); *Neslia paniculata* (L.) Desv. (берег Верхнього ставу); *Rorippa amphibia* (L.) Besser (по лівому берегу Кам'янки в районі Малої Швейцарії); *R. austriaca* (Crantz) Besser (лучні ділянки в заплаві Кам'янки, зрідка на газонах); *R. palustris* (L.) Besser (по лівому берегу Кам'янки в районі Малої Швейцарії, Кам'яна гряда); *R. sylvestris* (L.) Besser (лучні ділянки

в заплаві Кам'янки, зрідка на газонах); *Sinapis alba* L. (трансформовані ділянки); *S. arvensis* L. (те саме); *Sisymbrium loeselii* L. (те саме); *S. officinale* (L.) Scop. (те саме); *Thlaspi arvense* L. (Грекова балка, галявина Грибок); *T. perfoliatum* L. (трансформовані ділянки); *Turritis glabra* L. (степові ділянки).

Caesalpiniaceae: *Gleditsia triacanthos* L. (ергазіофіт, по берегу Верхнього ставу).

Campanulaceae: *Campanula persicifolia* L. (нижня частина галявини Грибок); *C. rapunculoides* L. (лісовий масив на Грибку); *C. rapunculus* L. (те саме); *C. rotundifolia* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для Єлисейських полів, у 1930 р. В. П. Шидловським виявлено лише 1 екземпляр [20]); *C. sibirica* L. (галявина Грибок); *C. trachelium* L. (лісовий масив на Грибку).

Caprifoliaceae: *Lonicera tatarica* L. (Мала Швейцарія); *Sambucus ebulus* L. (берег Верхнього ставу); *S. nigra* L. (лісові масиви парку); *S. racemosa* L. (берег Верхнього ставу); *Viburnum lantana* L. (Мала Швейцарія, в історичному ядрі — вздовж алеї до статуї Амура).

Caryophyllaceae: *Arenaria serpyllifolia* L. (схили Грекової балки над садом бузку, галявина Грибок); *Cerastium arvense* L. (зрідка на газонах); *Cucubalus baccifer* L. (Мала Швейцарія); *Dianthus armeria* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *D. capitatus* Balb. ex DC. (те саме); *D. deltoides* L. (галявина Грибок); *D. euponticus* Zeraf. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Elisanthe noctiflora* (L.) Rurp. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *E. viscosa* (L.) Rurp. (те саме); *Eremogone saxatilis* (L.) Kohn. (схили Грекової балки над Садом Бузку); *Gypsophila paniculata* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для Галявини Грибок, В. П. Шидловським (1933) наводиться як зниклий); *Herniaria glabra* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для лісового масиву в південній частині Грибка); *Holosteum umbellatum* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Малої Швейцарії); *Melandrium album* (Mill.) Garcke (спорадично по парку); *Moehringia trinervia* (L.) Clairv. (лісові масиви, спорадично); *Myosoton aquaticum* (L.) Moench (наводиться Й. К. Пачоським [13] для тінистих лісів парку); *Oberna beben* (L.) Kohn. (лісовий масив над Женевським озером, берег Верхнього ставу); *Petrorhagia saxifraga* (L.) Link (схили

Грекової балки над Садом Бузку); *Psammophilella muralis* (L.) Kohn. (галявина Грибок); *Saponaria officinalis* L. (схили Грекової балки, галявина Грибок, берег Верхнього ставу); *Scleranthus annuus* L. (Мала Швейцарія); *Silene nutans* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Stellaria graminea* L. (степові ділянки парку); *S. holostea* L. (домінант травостою в лісових масивах); *S. media* (L.) Vill. (на різних ділянках парку, масово в Дубинці); *Steris viscaria* (L.) Raf. (наводиться Й. К. Пачоським [13]).

Celastraceae: *Euonymus europaea* L. (лісові масиви парку); *E. nana* M. Bieb. (інтродукційна популяція, що натуралізувалася у лісовому масиві біля Тарпейської скелі); *E. verrucosa* Scop. (лісові масиви парку).

Ceratophyllaceae: *Ceratophyllum demersum* L. (Соколинний та Нагірний ставки).

Chenopodiaceae: *Chenopodium album* L. (трансформовані ділянки парку); *Chenopodium glaucum* L. (те саме).

Cistaceae: *Helianthemum nummularium* (L.) Mill. (ергазіофіт, схили Грекової балки над садом бузку).

Clusiaceae: *Hypericum elegans* Stephan ex Willd. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *H. hirsutum* L. (те саме); *H. perforatum* L. (степові та узлісні ділянки парку).

Convolvulaceae: *Calystegia sepium* (L.) R.Br. (берег Соколиного, Нижнього та Верхнього ставів); *Convolvulus arvensis* L. (лучні та степові ділянки парку).

Cornaceae: *Swida sanguinea* (L.) Opiz (лісові масиви).

Corylaceae: *Carpinus betulus* L. (лісові масиви); *Corylus avellana* L. (те саме).

Crassulaceae: *Hylotelephium maximum* (L.) Holub (Мала Швейцарія, Критський лабіринт, Кавказька гірка «Ітака»); *Sedum acre* L. (схил від галявини Грибок до Малої Швейцарії); *S. rupestre* L. (те саме); *S. spurium* M. Bieb. (Мала Швейцарія); *Sempervivum tectorum* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]).

Cucurbitaceae: *Bryonia alba* L. (наводиться у Каталозі ... [8] для лісового масиву над Джерелом Гіпокрені).

Dipsacaceae: *Cephalaria uralensis* (Murray) Schrad. ex Roem. & Schult. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок,

В. П. Шидловським [20] наводиться як зниклий); *Dipsacus laciniatus* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Knautia arvensis* (L.) Coult. (лучно-степові ділянки); *Scabiosa ochroleuca* L. (галявина Грибок).

Euphorbiaceae: *Euphorbia cyparissias* L. (лучно-степові ділянки); *E. helioscopia* L. (Мала Швейцарія); *E. virgata* Waldst. & Kit. (галявина Грибок); *Mercurialis perennis* L. (Дубинка, схил Звіринця).

Fabaceae: *Astragalus glycyphylloides* DC. (лісові масиви та узлісся); *A. onobrychis* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *A. varius* S. G. Gmel. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок); *Chamaecytisus austriacus* (L.) Link (галявина Грибок); *Galega officinalis* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для вологих лук парку); *Genista tinctoria* L. (схили Грекової балки); *Lathyrus niger* (L.) Bernh. (Дубинка); *L. pratensis* L. (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для Малої Швейцарії); *L. sylvestris* L. (Дубинка, Мала Швейцарія); *L. vernus* (L.) Bernh. (Дубинка); *Lotus corniculatus* L. (лучно-степові ділянки парку); *Medicago falcata* L. (те саме); *M. lupulina* L. (лучні ділянки в заплаві Кам'янки та струмка у Грековій балці, газони); *M. romanica* Prodan (схили Грекової балки, галявина Грибок); *Melilotus albus* Medik. (схили Грекової балки, галявина Грибок, берег Верхнього ставу); *M. officinalis* (L.) Pall. (те саме); *Onobrychis viciifolia* Scop. (галявина Грибок, схили Грекової балки); *Robinia pseudo-acacia* L. (ергазіофіт, натуралізується на різних ділянках парку); *Securigera varia* (L.) Lassen (галявина Грибок, схили Грекової балки); *Trifolium alpestre* L. (галявина Грибок); *T. arvense* L. (Мала Швейцарія); *T. aureum* Pollich (галявина Грибок); *T. hybridum* L. (лучні ділянки в заплаві Кам'янки); *T. medium* L. (галявина Грибок, узлісся лісових масивів навколо неї); *T. montanum* L. (галявина Грибок); *T. pratense* L. (лучні ділянки парку, газони); *T. repens* L. (те саме); *Vicia cracca* L. (галявина Грибок, берег Верхнього ставу); *V. hirsuta* (L.) S. F. Gray (те саме); *V. sepium* L. (схили Грекової балки); *V. tenuifolia* Roth (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для схилу від Грибка до Малої Швейцарії); *V. tetrasperma* (L.) Schreb. (лучно-степові ділянки парку); *V. villosa* Roth (наводиться В. С. Горячевою [4] для затієних місць навколо галявини Грибок).

Fagaceae: *Quercus robur* L. (лісові масиви парку, найбільше в масиві Дубинка).

Fumariaceae: *Corydalis cava* (L.) Schweigg. & Körte (лісові масиви парку); *C. solida* (L.) Clairv. (те саме); *Fumaria officinalis* L. (вздовж доріг, зрідка); *F. vaillantii* Loisel. (те саме).

Gentianaceae: *Gentiana cruciata* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *Centaureum erythraea* Rafn (наводиться В. С. Горячевою [4] для Малої Швейцарії).

Geraniaceae: *Erodium cicutarium* (L.) L'Her. (схил Грекової балки, Мала Швейцарія); *Geranium divaricatum* Ehrh. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *G. molle* L. (те саме); *G. pratense* L. (заплава Кам'янки в районі Малої Швейцарії); *G. pusillum* L. (трансформовані лісові ділянки); *G. robertianum* L. (те саме); *G. sanguineum* L. (наводиться Й. П. Пачоським [13] для галявин парку, нині — лише культивгенні популяції).

Lamiaceae: *Acinos arvensis* (Lam.) Dandy (над Женевським озером); *Ajuga genevensis* L. (галявина Грибок, Єлисейські поля); *A. reptans* L. (Дубинка); *Ballota nigra* L. (трансформовані ділянки на Грибку, по берегу Верхнього ставу); *Betonica officinalis* L. (Мала Швейцарія, берег Верхнього ставу); *Clinopodium vulgare* L. (лісові масиви парку, зрідка); *Dracocephalum ruyschiana* L. (наводиться у Каталозі ... [8] для Малої Швейцарії); *Galeopsis tetrahit* L. (Мала Швейцарія); *Glechoma hederacea* L. (всюди по парку); *G. hirsuta* Waldst. & Kit. (лісові масиви парку); *Lamium amplexicaule* L. (відслонення на схилі галявини Грибок); *L. galeobdolon* (L.) L. (Дубинка); *L. maculatum* (L.) L. (лісові масиви парку); *L. purpureum* L. (лісові масиви парку); *Leonurus quinquelobatus* Gilib. (берег Верхнього ставу, трансформовані ділянки масиву «Дубинка»); *Mentha aquatica* L. (заплава Кам'янки в районі Малої Швейцарії, Женевське озеро); *M. arvensis* L. (те саме); *Nepeta cataria* L. (берег Верхнього ставу); *Origanum vulgare* L. (узлісся навколо галявини Грибок); *Phlomis pungens* Willd. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок, В. П. Шидловським [20] вказується як зниклий з території дендропарку); *P. tuberosa* L. (південна частина галявини Грибок); *Prunella vulgaris* L. (лучні ділянки парку та газони); *Salvia nemorosa* L. (галявина Грибок); *S. pratensis* L. (те саме); *S. verticillata* L. (галявина Грибок,

берег Верхнього ставу); *Scutellaria altissima* L. (Дубинка); *S. galericulata* L. (заплава Кам'янки в Темпейській долині); *Sideritis montana* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Stachys palustris* L. (заплава Кам'янки в районі Темпейської долини і Малої Швейцарії); *S. recta* L. (степові ділянки парку); *S. sylvatica* L. (Мала Швейцарія); *Teucrium chamaedrys* L. (степові ділянки парку); *Thymus marschallianus* Willd. (галявина Грибок); *T. pulegioides* L. (Мала Швейцарія); *T. serpyllum* L. (наводиться Б. С. Сидорук [14] для галявини Грибок).

Linaceae: *Linum austriacum* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *L. flavum* L. (те саме); *L. perenne* L. (ергазіофіт, схили Грекової балки над Садам бужку — урочище Квітуча галявина); *L. usitatissimum* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]).

Loranthaceae: *Viscum album* L. (лісові масиви парку, масово).

Lythraceae: *Lythrum salicaria* L. (Кам'яна гряда).

Malvaceae: *Althaea officinalis* L. (лучно-степові ділянки парку); *Hibiscus trionum* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] як здичавіла рослина); *Lavatera thuringiaca* L. (лучно-степові ділянки парку); *Malva neglecta* Wallr. (трансформовані ділянки парку); *M. pusilla* Smith (те саме).

Nymphaeaceae: *Nuphar lutea* (L.) Smith (Соколинний став, Лісове озеро); *Nymphaea alba* L. (Соколинний, Нагірний стави, у руслі Кам'янки біля Головного входу).

Oleaceae: *Fraxinus excelsior* L. (лісові масиви парку, доміант деревного ярусу в лісових масивах); *Ligustrum vulgare* L. (в історичній частині парку, спорадично).

Onagraceae: *Chamerion angustifolium* (L.) Holub (у лісових масивах, зрідка); *Epilobium palustre* L. (по берегах струмка в Грековій балці, Кам'яна гряда); *E. parviflorum* Schreb. (берег Верхнього ставу); *Oenothera biennis* L. (схили Грекової балки).

Orobanchaceae: *Orobanche alba* Stephan ex Willd. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для галявини Грибок, В. П. Шидловським [20] згадується як зниклий).

Oxalidaceae: *Oxalis acetosella* L. (наводиться у Каталозі ... [8] для Дубинки і лісового масиву над Критським лабіринтом); *Xanthoxalis corniculata* (L.) Small (берег Верхнього ставу);

X. stricta (L.) Small (різні ділянки парку, у насадженнях ялівцю, заноситься з садивним матеріалом).

Papaveraceae: *Chelidonium majus* L. (лісові масиви на Дубинці, в Грековій балці, по берегу Верхнього ставу); *Papaver rhoeas* L. (схили Грекової балки зрідка).

Phytolaccaceae: *Phytolacca americana* L. (локально в Арборетумі ім. В. В. Пашкевича, лісовому масиві біля обеліску «Орел», у західній частині парку поблизу ділянки ім. В. В. Мітіна).

Plantaginaceae: *Plantago lanceolata* L. (лучно-степові ділянки парку); *P. major* L. (трансформовані ділянки, газони); *P. media* L. (лучно-степові ділянки парку).

Polemoniaceae: *Phlox subulata* L. (ергазіофіт, натуралізується локально у західній частині парку).

Polygalaceae: *Polygala comosa* Schkuhr (галявина Грибок).

Polygonaceae: *Persicaria amphibia* (L.) Delarb. (верхів'я Соколиного та Верхнього ставу, Нагірний став); *P. hydropiper* (L.) Delarb. (вологі місця у Грековій балці та в заплаві Кам'янки); *P. maculosa* S. F. Gray (те саме); *Polygonum aviculare* L. (різні ділянки парку в місцях найбільшої концентрації рекреантів); *Fallopia convolvulus* (L.) A. Löve (лісові масиви парку, спорадично); *Rumex confertus* Willd. (трансформовані місця в Грековій балці та Дубинці); *Italic* L. (Дубинка).

Portulacaceae: *Portulaca oleracea* L. (гранітні відслонення у різних ділянках парку, особливо в Критському лабіринті та на Малій Швейцарії).

Primulaceae: *Androsace elongata* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Малої Швейцарії); *Lysimachia nummularia* L. (лучні ділянки в заплаві Кам'янки та струмка в Грековій балці).

Ranunculaceae: *Anemone ranunculoides* L. (лісові масиви парку); *A. sylvestris* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для галявини Грибок); *Aquilegia vulgaris* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *Caltha palustris* L. (Кам'яна гряда); *Ceratocephala testiculata* (Crantz) Besser (наводиться В. С. Горячевою [4] для Малої Швейцарії); *Clematis integrifolia* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *Consolida regalis* S. F. Gray (лучно-степові ділянки, зрідка); *Ficaria verna* Huds. (лісові масиви парку); *Hepatica nobilis* Schreb. (натуралізувався на Тиньовій ділянці та в лісовому масиві біля Тарпейської скелі); *Isopyrum thalictroides* L.

(Дубинка, лісові масиви біля обеліску «Орел» та над Критським лабіринтом); *Myosurus minimus* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Женевського озера); *Pulsatilla patens* (L.) Mill. (наводиться В. С. Горячевою [4] для масиву над Женевським озером у бік Нової Умані); *P. pratensis* (L.) Mill. (те саме); *Ranunculus acris* L. (лучні ділянки парку); *R. auricomus* L. (лісові масиви парку, зрідка); *R. cassubicus* L. (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для Малої Швейцарії); *R. illyricus* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для сухих горбів парку); *R. polyanthemus* L. (лучно-степові ділянки парку); *R. repens* L. (заплава Кам'янки та струмка в Грековій балці); *R. sceleratus* L. (наводиться Й. К. Пачоським [13] для вологих місць парку і В. С. Горячевою [4] для Женевського озера); *Thalictrum minus* L. (галявина Грибок).

Resedaceae: *Reseda lutea* L. (лучно-степові ділянки).

Rhamnaceae: *Frangula alnus* Mill. (берег Верхнього ставу); *Rhamnus cathartica* L. (те саме).

Rosaceae: *Agrimonia eupatoria* L. (лучно-степові ділянки парку); *Cerasus avium* (L.) Moench (лісові масиви парку, зрідка); *C. fruticosa* (Pall.) Wogonow (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для схилу Грибка до Малої Швейцарії); *Crataegus monogyna* Jacq. (лісові масиви парку); *C. ucrainica* Rojark. (лісовий масив біля галявини Грибок); *Duchesnea indica* (Andrews) Focke (західна частина парку по затінених місцях, біля Фазанника); *Filipendula vulgaris* Moench (галявина Грибок); *Fragaria vesca* L. (лісові масиви навколо галявини Грибок); *F. viridis* Duchesne (галявина Грибок); *Geum aleppicum* Jacq. (трансформовані екотопи у західній частині парку та по берегу Верхнього ставу); *G. urbanum* L. (лісові масиви парку); *Malus sylvestris* Mill. (там же); *Padus avium* Mill. (по берегу Верхнього ставу); *Potentilla anserina* L. (заплава р. Кам'янка та струмка в Грековій балці); *P. argentea* L. (лучно-степові ділянки парку); *P. canescens* Besser (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *P. incana* P. Gaertn., В. Mey. & Scherb. (галявина Грибок, гранітні відслонення Малої Швейцарії); *P. obscura* Willd. (галявина Грибок); *P. pilosa* Willd. (там же); *Prunus spinosa* L. (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для Малої Швейцарії); *Pyrus communis* L. (лісові масиви парку); *Rosa canina* L. (там же); *R. corymbifera* Borkh. (наводиться у Каталозі [8] для кв. 39); *R. majalis*

Herrm. (те саме); *R. pygmaea* M. Bieb. (наводиться Й. К. Пачоським [13] як *Rosa gallica* L.); *Rubus caesius* L. (по берегу Верхнього ставу); *Sorbus aucuparia* L. (спорадично в лісових масивах).

Rubiaceae: *Galium aparine* L. (лісові масиви парку); *G. mollugo* L. (галявина Грибок); *G. odoratum* (L.) Scop. (лісові масиви парку); *G. tinctorium* (L.) Scop. (наводиться В. С. Горячевою [14] для галявини Грибок); *G. verum* L. (лучно-степові ділянки парку).

Salicaceae: *Populus alba* L. (берег Верхнього ставу); *P. nigra* L. (там же); *P. tremula* L. (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для тальвегів у долині р. Кам'янка); *Salix alba* L. (на різних ділянках вздовж водойм та водотоків); *S. caprea* L. (те саме); *S. fragilis* L. (те саме).

Santalaceae: *Thesium arvense* Hogn. (галявина Грибок).

Saxifragaceae: *Chrysosplenium alternifolium* L. (верхів'я Верхнього ставу)

Scrophulariaceae: *Lathraea squamaria* L. (спорадично в Дубинці); *Linaria vulgaris* Mill. (лучно-степові ділянки парку); *Scrophularia nodosa* L. (берег Верхнього ставу, Мала Швейцарія); *Verbascum nigrum* L. (галявина Грибок); *V. phlomidis* L. (галявина Грибок, Грекова балка); *V. thapsus* L. (те саме); *Veronica austriaca* L. (те саме); *V. chamaedrys* L. (різні ділянки парку); *V. longifolia* L. (наводиться В. С. Горячевою [4] для долини Кам'янки в районі Малої Швейцарії); *V. officinalis* L. (лісовий масив над Єлисейськими полями); *V. polita* Fr. (наводиться В. С. Горячевою [4] для Малої Швейцарії); *V. prostrata* L. (галявина Грибок); *V. serpyllifolia* L. (наводиться Б. С. Сидоруком [14] для схилу до Малої Швейцарії); *V. spicata* L. (галявина Грибок); *V. verna* L. (Мала Швейцарія, схили Грекової балки).

Solanaceae: *Datura stramonium* L. (лісовий масив в південній частині галявини Грибок); *Hyoscyamus niger* L. (засмічені ділянки у Грековій балці та верхів'ях балки Звіринець); *Lycium barbarum* L. (розсіяно на різних ділянках парку); *Scopolia carniolica* Jacq. (інтродуковано з природного місцезростання, повністю натуралізувалося на схилі під Тарпейською скелею); *Solanum dulcamara* L. (по берегам водойм); *S. nigrum* L. (по берегу Верхнього ставу).

Tiliaceae: *Tilia cordata* Mill. (лісові масиви парку).

Trapaceae: *Trapa natans* L. (інтродуковано з природного місцезростання, повністю натуралізувався у Соколиному ставі).

Ulmaceae: *Ulmus glabra* Huds. (лісові масиви парку); *Ulmus laevis* Pall. (те саме).

Urticaceae: *Urtica dioica* L. (різні ділянки парку).

Violaceae: *Viola arvensis* Murray (лучно-степові ділянки парку); *V. ambigua* Waldst. & Kit. (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *V. canina* L. (Дубинка, Мала Швейцарія); *V. collina* Besser (наводиться Й. К. Пачоським [13]); *V. hirta* L. (різні ділянки парку); *V. mirabilis* L. (лісовий масив верхів'ях Верхнього ставу, Мала Швейцарія); *V. odorata* L. (різні ділянки парку); *V. tricolor* L. (те саме).

Vitaceae: *Parthenocissus vitacea* (L.) Planch. (ергазіофіт, натуралізується в історичній частині парку).

Таким чином, станом на кінець 2010 року загальний список спонтанної флори включає 528 видів вищих судинних рослин і сьогодні це є найвищий показник флористичного багатства з усіх ботанічних установ України такого рівня (ботанічні сади та дендропарки), для яких проведено інвентаризацію спонтанної флори. Цілком природно, що за даним показником Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України перевищує ботанічні сади, які мають значно меншу площу — Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна Київського національного університету ім. Тараса Шевченка (314 видів, 22,5 га) [6], ботанічного саду Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова (281 вид, 16 га) [19], ботанічного саду Херсонського державного університету (282 види, 12,34 га) [11]. На одному рівні з НДП «Софіївка» НАНУ за рівнем флористичного багатства спонтанної флори знаходиться дендрологічний парк «Асканія-Нова» [3], який має приібно таку ж площу — 167,3 га, на якій станом на 2008 рік виявлено 484 види вищих судинних рослин. Насправді ця кількість є дещо більшою, оскільки автори свідомо не включили до конспекту флори блок лігнозних форм, зауважуючи, що спонтанна арборифлора парку потребує подальшого аналізу.

У представленому нами конспекті флори 109 видів наводяться виключно на основі

літературних та архівних джерел. Серед них як рідкісні види, наприклад *Tulipa biebersteiniana*, *Epipactis helleborine*, *Neottia nidus-avis*, *Stipa pennata*, *Pulsatilla patens*, *Pulsatilla pratensis* тощо, так і досить звичайні види, зокрема *Anthericum ramosum*, *Eleocharis palustris*, *Alopecurus geniculatus*, *Seseli campestre*, *Echinops sphaerocephalus*, *Leucanthemum vulgare*, *Taraxacum serotinum*, *Cerintho minor* та інші. Частина з них, ймовірно, зникли через зростання антропогенного навантаження. Про інші види, особливо звичайні, ми не можемо напевне стверджувати, що вони зникли, оскільки ми могли їх не виявити протягом трьох років наших досліджень через особливості погодних умов, фенології або біології виду. Стосовно ряду видів ми маємо певні сумніви щодо можливості їх трапляння на території дендропарку, однак через відсутність доступних гербарних матеріалів, ми не маємо змоги підтвердити або спростувати їхні місцезнаходження на території дендропарку, тому змушені включати до конспекту практично всі види, які вказувалися для дендрологічного парку «Софіївка» протягом його існування.

Отже, враховуючи ці фактори, актуальний склад спонтанної флори сьогодні становить близько 420–450 видів, особисто нами виявлено і підтверджено на території парку місця зростання для 419 видів. Найвище флористичне різноманіття спонтанної флори спостерігається, як і раніше, на галявині Грибок (лучно-степова еколого-ценотична група) та у масиві Дубинка (лісова еколого-ценотична група). Завдяки освоєнню західної частини парку, яка у попередніх флористичних дослідженнях не враховувалась, дещо збагатився склад лучно-степової флори, натомість флористичне різноманіття Єлисейських полів значно знизилось, через заміну природних лучних фітоценозів газонами. Завдяки інтенсивній інтродукційній роботі, що проводиться у парку в останні десятиліття значно зросла кількість ергазіофітів. Робота щодо збереження біорізноманіття *ex situ*, зокрема інтродукція рідкісних та зникаючих видів у природні фітоценози, призвела до формування стійких інтродукційних популяцій, що здатні до інтенсивного самовідтворення і, на нашу думку, можуть вважатися складовими компонентами спонтанної флори.

Висновки:

Станом на кінець 2010 року на території Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України зареєстровано 528 видів спонтанної флори, що належать до 320 родів та 87 родин.

Актуальний склад спонтанної флори, за нашими даними, нараховує 419 видів. Основу спонтанної флори становлять представники зональних типів рослинності — лучно-степової та лісової. Найбільше різноманіття видів лучно-степової еколого-ценотичної групи спостерігається на галявині Грибок, а лісової — природньо, у лісових масивах парку — Дубинці, схилі галявини Грибок, масиві над Критським лабіринтом. Найвищим різноманіттям петрофітної флори відзначається Мала Швейцарія (Шотландія), а гідро- та гігрофільної флори — затоплений кар'єр (Женевське озеро), заплава річки Кам'янки біля входу з вул. Садової та Соколиний став у новоствореній частині парку.

Складений нами конспект спонтанної флори Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України буде використано для з'ясування структурних особливостей цієї флори та виявлення її специфіки, а також, сподіваємось, буде корисний майбутнім поколінням ботаніків при наступній інвентаризації спонтанної флори дендропарку.

Перелік посилань

1. *Андржиевский А. Л.* Исчисление растений Подольской губернии и смежных с нею мест. Вып. 1/А. Л. Андржиевский // Труды ком. для описания губ. Киевск. учебн. округа // Киевский университет. Известия — 1862 (1860). — № 7 (4). — С. 94–142.
2. *Березкіна В. І.* Попередній список дикоростучих видів судинних рослин Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна / В. І. Березкіна, Л. М. Губарь, Л. М. Меньшова та ін. / Ботанічний сад ім. акад. О. В. Фоміна. Каталог рослин. — Природно-заповідні території України. Рослинний світ. — Вип. 7. — К.: Фітосоціоцентр, 2007. — С. 292–315.
3. *Гавриленко Н. О.* Спонтанна флора дендрологічного парку «Асканія-Нова» / Н. О. Гавриленко, І. І. Мойсієнко, В. В. Шаповал // Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова». — т. 10. — 2008. — С. 49–73.
4. *Горячева В. С.* О дикой травянистой флоре парка-заповедника «Софиевка» / В. С. Горячева // Сб. науч. тр. Уманского с.-х. ин-та. — 1960. — Вып. XII. — С. 375–383.
5. *Губарь Л. М.* Синантропна фракція флори ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна / Л. М. Губарь // Інтродукція рослин, збереження та збагачення біорізноманіття в ботанічних садах і дендропарках: Мат-ли міжнар. наук. конф., присвяченої 75-річчю заснування Національного ботанічного саду ім. М. М. Гришка НАН України, 15–17 вересня 2010 р. — Київ: Фітосоціоцентр, 2010. — С. 172–174.
6. *Губарь Л. М.* Спонтанна флора Ботанічного саду ім. акад. О. В. Фоміна Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Л. М. Губарь, Д. М. Якушенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Інтродукція та збереження рослинного різноманіття». — 2009. — Вип. 22–24. — С. 113–115.
7. *Ильминских Н. Г.* Флорогенез в условиях урбанизированной среды (на примере городов Вятско-Камского края): Автореф. дис. ... доктора биол. наук / Ботанический институт им. В. Л. Комарова РАН. — СПб, 1993. — 36 с.
8. *Каталог рослин дендрологічного парку «Софіївка»* — Умань: Уманський дендрологічний парк «Софіївка» НАН України, 2000. — 160 с.
9. *Куземко А. А.* Антропогенна трансформація спонтанної флори Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України / А. А. Куземко // Автохтонні та інтродуковані рослини. Збірник наукових праць. — Умань: УКВПП, 2008. — С. 34–37.
10. *Куземко А. А.* Спонтанна флора Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України та її систематична структура / А. А. Куземко, Т. М. Сидорук, Т. А. Швець та ін. // Сучасні проблеми інтродукції та акліматизації рослин: Тези доповідей Міжнар. науково-практич. конф. до 75-річчя Ботанічного саду Дніпропет. нац. ун-ту. — Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2008. — С. 129–130.
11. *Мойсієнко І. І.* Спонтаннозростаючі трав'янисті рослини ботанічного саду Херсонського державного університету / І. І. Мойсієнко, Р. П. Мельник, М. Ф. Бойко // Створення кадастрів фіторізноманіття заповідних територій, ботанічних садів та дендропарків: Мат-ли наук. конф. (13–15 жовтня 2008 року, м. Канів). — Київ: Фітосоціоцентр, 2008. — 68 с.
12. *Молющицька М. І.* Дикоростуча трав'яниста флора Ботанічного саду Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка / М. І. Молющицька // Наук.

- зап. КДУ. — 1948. — Т. VII, вип. VI. — С. 85–97.
13. *Пачоский И. К.* Очерк флоры окрестностей г. Умани, Киевской губернии / И. К. Пачоский // Зап. Киев. общества естествоиспыт., 1887. — 8, вып. 2. — С. 371–437.
 14. *Сидорук Б. С.* Біологічні особливості та способи використання деяких видів ґрунтопокривних рослин. Автореф. дис. ... канд. біол. наук. — Дніпропетровськ, 1974. — 24 с.
 15. *Соломаха В. А.* Синантропізація флори ботанічного саду імені акад. О. В. Фоміна / В. А. Соломаха, Л. М. Губарь // Біологія: від молекули до біосфери. Матер. III міжнар. конф. молод. наук. — Харків, 2008. — С. 343–344.
 16. *Финн В. В.* До флори Гуманщини / В. В. Финн // Український ботанічний журнал. — 1924. — № 2. — С. 24–45.
 17. *Цешковський В. О.* Рослинність Уманщини / В. О. Цешковський // Краєзнавчий збірник «Гуманщина» — Гумань: Вид-во ОКРІНО, 1927. — С. 235–254.
 18. *Шаповал В. В.* Коментар до аналізу динаміки спонтанної судинної флори дендропарку «Асканія-Нова» / В. В. Шаповал // Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали міжнародної конференції молодих учених (21–25 вересня 2010 р., м. Ялта). — Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2010. — С. 145–146.
 19. *Швец А.* Екологічний аналіз спонтанної флори ботанічного саду Одеського держуніверситету / А. Швец, О. Попова // Актуальні проблеми ботаніки та екології. Матеріали конференції молодих вчених-ботаніків України (13–16 вересня 2000 р., Чернігів, Седнів). — Київ: Центр екологічної освіти та інформації, 2000. — 116 с.
 20. *Шидловський В. П.* До питання про сучасну флору околиць м. Гуманя / В. П. Шидловський // Вісник Київськ. бот. саду. — 1933. — Вип. XVI. — С. 45–50.
 21. *Holtz L.* Ueber die Flora Sud-Russland, ins besondere des im Goevernement Kreises Uman / L. Holtz // Linnaea. Neue Folge, 1878. — Bd. VIII. — P. 87–98.
 22. *Mosyakin S. L.* Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist / S. L. Mosyakin, M. M. Fedorchuk — Kiev, 1999. — 346 p.

СПОНТАННАЯ ФЛОРА НАЦИОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГИЧЕСКОГО ПАРКА «СОФИЕВКА» НАН УКРАИНЫ

Куземко А. А., Сидорук Т. Н., Диденко И. П., Швец Т. А., Бойко И. В.
 Национальный дендрологический парк «Софиевка» НАН Украины

На основе результатов собственных полевых исследований авторов, а также литературных и архивных материалов составлен конспект флоры Национального дендрологического парка «Софиевка» НАН Украины, который включает 528 видов высших сосудистых растений, относящихся к 320 родам и 87 семействам.

SPONTANEOUS FLORA OF THE NATIONAL DENDROLOGICAL PARK “SOFIYVKA” OF THE NAS OF UKRAINE

Kuzemko A. A., Sydoruk T. M., Didenko I. P., Shvets T. A., Boyko I. V.
 National dendrological park “Sofiyvka” of the NAS of Ukraine

On the base of the own field investigation of authors, also literature and archival data the Synopsis of the spontaneous flora of the National Dendrological Park “Sofiyvka” NAS of Ukraine has been compiled. It contains of 528 species of high vascular plants from the 320 genera and 87 families.